

*Dr.Serfőző Gusztáv - Dr. Gedeon Gabriella: A szarajevói merénylet és a háborút megelőző
események a Monarchiában*

A merénylők

1914. június 1-2-ra virradó éjjel 3 álig felfegyverzett fiatalember kelt át a Drinán Szarajevo felé, jelentette a szerb határmegfigyelő. A szerb belügyminiszter ismerte Apis (szerb katonai hírszerzés főnöke, Fekete Kéz vezetője), és a Fekete Kéz módszereit és az osztrákok felé burkolt figyelmeztetésre szánta el magát . Apis korábban 1903-ban katonatisztekkel együtt a belgrádi királyi palota kapuit berobbantva az osztrákok talpnyalója Sándor király után vadásztak. A mellékhelységbe menekült királyi párt kivégezték, karddal összeszabdalták és kidobták az ablakon. Ezután a Béccsel ellenséges Karagyorgyevics dinasztia lépett a trónra , később az „Egyesülés vagy halál” nevű szervezetnek (Fekete Kéz). A Fekete Kéz 1913-ban meggyilkolta Görögország királyát I. Györgyöt, mivel elnyomta a szláv kisebbséget (Morton, i.m. 167.,285.).

A merényletet megelőző események

1914 tavaszán Pasics-Apis ellentétől forrongott Belgrád. Conrad és Moltke tárgyalások Karlsbadban ugyanakkor. Német és angol külügyminiszterek a békét biztosítva látták. Szerbia által szervezett albániai és délszláv atrocitások bősztítik a Monarchia vezetését.

1914 áprilisában Gavrilo Princip maga kereste Apissal való kapcsolatot. '914 tavaszán Ferenc József tüdőgyulladásában kis híján meghalt, de a merénylet tervét nem ejtették el. A kiképzés során Princip mesterlövésznek bizonyult. Princip boszniai szerb nacionalista volt(Dedijer: i.m. 287.), akire a bécsi szélsőséges szocialista vezér Nietzsche által megfogalmazott gondolata hatott az „Isteni tett”-ről, azaz a nagy merényletről (Dedijer, i.m. 288.). Megjegyezzük, hogy a velük egykorú Hitler is Nietzsche híve volt.

Intrikák miatt figyelmen kívül hagyott figyelmeztetések

1914. június 5: Jovan Jovanovics Bécsbe akkraditált szerb követ közli Leon von Bilinszki birodalmi pénzügyminiszternek (Bosznia-Hercegovina felelős minisztere): szerb kormány aggodalma, hogy a szerb nemzeti ünnepre időzített látogatás sajnálatos cselekményeket fognak kiprovokálni, ráldóhetnek Ferenc Ferdinándra (Albertini, i.m. 2. kötet, 102-103.). A követ látogatását konkrét értesülés előzte meg, szerb belügyminiszter közölte a szerb miniszterelnökkel Pasiccsal a merénylet gyanúját (Albertini, i.m. 102-103.).

A Monarnia részéről az információ átadását megakadályozta Bilinszki-Potiorek ellentéte, amelynek oka: Bilinszki Bosznia-Hercegovináért felelős miniszter, Potiorek Bosznia kormányzója, egymást járatták le intrikákkal.

1913. évvége: Chikago, szerb ujság (srbbobran) fel veti Ferenc Ferdinándot meg kell ölni egy merénylettel.

Az esetleges merénylet lehetősége miatt Horvátország és Magyarország is jelentős övintézkedéseket javasolt. Titkosrendőrök, katonaság, rendőrség került felajánlásra, az elbizakodott és önhitt Potiorek mindezt visszautasította .

Potiorek elutasította a figyelmeztetéseket, mondván, hogy az ő vezetése alatt Bosznia császárhú és egyáltalán nincs veszély. Június 28-án a merénylet napján az első sikertelen bombamerénylet után újból a városba indult a trónörökös, akinek a védtelen és ráadásul utat tévesztő konvoja éppen Princip előtt állt meg és kezdett visszafordulni. A szklerotikus Habsburg államvezetés merev gondolkodása és az általuk kinevezett ostoba forrófejű Potiorek nem Iszlelték a veszélyt, hogy egy nagyon is tapasztalt, mindenre elszánt ravasz ellenféllel állnak szembe, aki Oroszország támogatásában bizva mindent megenged magának.

A merénylet

1914. június 28-án Potiorek a figyelmeztetések ellenére nem létesít kellő védelmet a trónörökösnek. A három merénylő szétszórtan helyezkedik el a menet haladása mentén. Az első merénylő bombája nem talál csak megsebesíti a szárnysegédet. Akinek a látogatására a kórházba indul másodszor is a bátorságát bizonyító Ferenc Ferdinánd, akinek a konvoja téves utcába fordul és pont Princip pisztolya elé került, aki 2 méterről nem hibázik.

Hoyos diplomáciai cselszövése és a Monarchia vezetésének téves és hazárdírozó helyzetértékelése

2014. júl. 4: Ferenc Ferdinánd temetése után Hoyos gróf viszi Berlinbe Ferenc József levelét. Magasrangú diplomata magyarázza és adja át a levelet a császárnak. Berchtold külügyminiszter Conrad háborúpárti cselszövést akarta megakadályozni Hoyossal (a Monarchia külügyi államtitkára), de nem tudta, hogy Hoyos is Conrad embere. Ferenc József írja: „Semlegesítsék Szerbiát, mint politikai tényezőt.” Ez Hoyos magyarázatában azt jelenti, hogy Németország erejével álljon az osztrák-magyar Monarchia mellé.

2014. július 6-án a potsdami palota kertjében magyarázza Vilmos császárnak a levél értelmét, Vilmos kijelenti: a Monarchia katonai akcióját Szerbia ellen támogatja, sőt azt javasolja is. Hoyos a választ megsürgönyzi Berchtoldnak és Tiszának (Albertini, i.m. 2. kötet, 134.). Berchtold azonnal sürgönyözött és telefonált Berlinbe, hogy Hoyos túllépte hatáskörét. Azonban Berchtold üzenetét nem merték a kieli hajókirándulásra induló császárt zavarni. A háborúpárti Conrad a Monarchia vezérkari főnöke, aki korábban is a Szerbia elleni háború mellett kardoskodott, most már Vilmos császárt és a Német haderőt is maga mögött érezte. A kormány gyenge tagjai is az erőszakos Conrad mellé álltak és Berchtold is beadta a derekát (Morton, i.m. 318.).

2014. július 8: közös minisztertanácsi ülésen Tisza az azonnali háború ellen volt, ultimátumot javasolt. Javasolta Bolgária és Törökország bevonását a hármasszövetségbe (Morton, i.m. 320.).

A háború gépezete elindul

1914. júl. 19-én megállapították a teljesíthetetlen követeléseket (Monarchia rendőrségi nyomozást folytasson Szerbiában). Ugyanis a merénylet elfogott résztvevőinek vallomásából kiderült, hogy a merénylőket szerb katonatisztek, hivatalnokok látták el kiképzéssel és fegyverrel, akik a szerb Narodna Obrana tagjai voltak.

1914. július 23. átadják az ultimátumot.

1914. július 25-én a szerb kormány elfogadja a feltételeket, kivéve azt, hogy a vizsgálatot a Monarchia hatóságai végezzék el.

1914. július 28-án hadüzenet, részleges mogósítás.

1914. július 30-án Oroszország szintén mozgósít, 30-én Monarchia általános mozgósítással válaszol, augusztus 1-én Németország hadat üzen Oroszországnak, Franciaország mozgósít, augusztus 3-án Német hadüzenet Franciaországnak, augusztus 4: Anglia Németországnak üzen hadat, augusztus 5-én a Monarchia hadat üzen Oroszországnak. 1914. augusztus 12: Anglia és Franciaország hadat üzen a Monarchiának.

Következmények

1914. augusztus 12-23 között a Szerbiai Drina mellett a Monarchia csapatai Potiorek vezetése alatt súlyos vereséget szenvednek. Ugyanakkor kezdődött a Monarchia nagy veszteséggel járó Galíciai hadjárata is.

1914 augusztus 29-én a németek Tannenbergnél szétverték az orosz erőket, a Monarchia azonban Lembergnél súlyos vereséget szenvedett.

2001-ben a Szarajevó melletti Ilidzében, Hotel Bosna luxusszállodában székel NATO hadsereg parancsnoksága Wolfigsing Petritsch volt osztrák belgrádi nagykövet, aki fegyveres levelet kap. Ebben a szállodában lakott Ferenc Ferdinánd és felesége a merénylet napjáig. Az 1918-ban megvalósult nagy délszláv állam véres harcok és tömeggyilkosságok után darabjaira hullott szét és a vérontásnak a NATO haderő beavatkozása vetett véget. Szarajevóban a boszniai muzulmán kormányzat légkalapáccsal verette szét Gavrilo Princip betonba öntött lábnyomát (Morton, i.m. 387.).

A merényletek és háborúk évszázadai után az emberi jogok és a nemzetiségi jog erőteljesen érvényesül a jelenlegi elég hatékony nemzetközi szervezetekben. Mintha Szerbia belépése az EU-ba a végét jelentené az erőszakos konfliktusoknak, amelyek helyét az egyeztető tárgyalások és a nemzetközi jog és a nemzetközi szervezetek hatékony nyomásgyakorlása veszi át.

Összefoglalás

A már addigra is kétszeres királygyilkos Apis, a szerb titkosszolgálat és az „Egyesülés vagy halál” titkos szervezet vezetője Ferenc Ferdinánd elleni merénylettel tudatosan egy nagy háború veszélyét idézi elő, amelyből Szerbia helyi nagyhatalomként kerül ki. A Monarchia vezérkari főnöke Conrad és Bosznia katonai vezetője Potiorek tábornok nem ismerik fel a halálos veszélyt, túlértékelik haderejüket és a Conrad híve Hoyos gróf osztrák külügyi államtitkár félretájékoztatja Vimos császárt. Berchtold azonnal sürgönyözött és telefonált Berlinbe, hogy Hoyos túllépte hatáskörét. Azonban Berchtold üzenetét nem merték átadni a kiel-i hajókirándulásra induló császárnak. A háborúpárti hazárdőrök kis csoportjának merénylete és cselvetései háborúba sodorják Németországot és az esztelen cárizmust is. A Monarchia elaggott vezetése belső intrikái, személyi ellentétei miatt képtelen volt a helyes helyzetértékelésre. A fiatal Ferenc Ferdinánd megújította volna a Monarchiát, azonban a merénylők megváltoztatták a történelem menetét.

Irodalom:

Frederic Morton: *Alkonyi villámlás*. General Press Kiadó, Budapest, 2001.

Milos V. Kratochvil: *Európa keringőzött*. Európa Kiadó, Budapest, 1976.

Benczédi László, stb.: *Magyar történelmi kronológia*. Tankönyvkiadó, 1984

Albertini Luigi: *The Origin of the War of 1914*. London, Oxford, New York, University Press, 1953.

Dedijer Vladimir: *The Road to Sarajevo*, New York, Simon and Schuster, 1966.